

Дубняк М.В.,
*к.ю.н., старший викладач кафедри інформаційного, господарського
та адміністративного права КПІ ім. Ігоря Сікорського
с.н.с наукової лабораторії теорії цифрової трансформації і права
Наукового центру Цифрової трансформації і права
ДНУ "ІБП" НАПрН України*

УДК:347+177.9+[004.048+004.89]

**ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ChatGPT У НАУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ:
РОЛЬ ЕТИЧНИХ І ПРАВОВИХ НОРМ**

**PROBLEMS OF USING ChatGPT IN SCIENTIFIC ACTIVITIES:
THE ROLE OF ETHICAL AND LEGAL STANDARDS**

У публікації досліджується проблеми використання робіт згенерованих у ChatGPT. Аналізуються переваги та недоліки використання ChatGPT в науковій діяльності. Встановлено, що використання технологій штучного інтелекту в науці має бути збалансованим з етичними вимогами доброчесності та законодавством у сфері авторського права. Законодавче поняття плагіату та видів порушення академічної доброчесності не охоплює способи видозміни і модифікації тексту так, що дозволяло б однозначне встановлення факту порушення законодавства у сфері інтелектуальної власності та принципів академічної доброчесності.

Ключові слова: *академічна доброчесність, ChatGPT, плагіат, авторське право, етичні норми, штучний інтелект.*

The publication examines the problems of using works generated in ChatGPT. The advantages and disadvantages of using ChatGPT in scientific activities are analyzed. It has been established that the use of artificial intelligence technologies in science must be consistent with ethical requirements of integrity and legislation in the field of copyright. The legislative concept of plagiarism and types

of violation of academic integrity does not include methods of altering and modifying the text in such a way that would allow unambiguous establishment of the fact of violation of legislation in the field of intellectual property and principles of academic integrity.

Keywords: *academic integrity, ChatGPT, plagiarism, copyright, ethical standards, artificial intelligence.*

Технології штучного інтелекту, які реалізовані у прикладному програмному забезпеченні, здатні якісно підвищити рівень продуктивності праці. В умовах розвитку технологій машинного навчання та обробки природної мови за моделями генеративного неконтрольованого попереднього навчання (*англ.- Generative Pre-Trained Transformer, або GPT*) сприяє як скороченню часу на рутинні завдання, так несе ряд етичних проблем.

ChatGPT як програма, яка здатна обробити запит на природній мові людини і видати результат за лічені хвилини у вигляді тексту, зображення, відео актуалізує правові проблеми у сфері авторського права. Згенеровані тексти можуть використовуватись не лише для вирішення задач створення розважального контенту, але стосуватись академічних текстів та наукових робіт. У свою чергу актуальними залишаються питання правового режиму творів, створених за допомогою технологій генеративного (нейромережевого) навчання, проблеми плагіату, фальсифікації та нівелювання якості академічної праці, у зв'язку із питанням ступеня участі автора у процесі створення твору і його відповідності критеріям охороноздатності та академічної доброчесності. Багаторівнева природа створення об'єктів за допомогою технологій нейромереж, не робить їх самодостатніми, що значно ускладнює визначення авторського внеску під час створення об'єкта [1, с. 52]. Актуальність винайдення ефективної форми правової охорони таких об'єктів пов'язана, з однієї сторони, із необхідністю компенсації інвестицій, часу та зусиль, що витрачаються на створення систем з використанням технологій ШІ [2, с. 53], а

з іншого боку, пошуком балансу у сфері законного і добросовісного використання об'єктів творчості.

Від часу появи ChatGPT цю технологію використовували для різних задач наприклад, для аналізу тексту на граматичні та синтаксичні помилки, що вивільняє час автора на аналітичну і творчу роботу; для перекладу текстів на різні мови, що сприятиме підвищенню цитованості робіт, у зв'язку із їх розміщенням на різних міжнародних ресурсах. ChatGPT може забезпечити формування кращих метаданих, індексування на основі запиту користувача, адаптації академічного тексту на непрофесійну мову з метою популяризації ідей, формування індексів та синонімічних пошукових термінів, що важливо для пошуку міждисциплінарних досліджень [3].

Базою для створення “творів” у ChatGPT є всі дані з мережі Інтернет. При цьому за результатом обробки запиту ChatGPT не надає посилань або цитат, які допоможуть визначити обсяг цитат у згенерованому тексті та точність їх відтворення.

Відповідно до Закону України “Про авторське право і суміжні права” плагіат — це опублікування твору у незмінному або видозміненому вигляді, під іменем особи, яка не є автором цього твору [4]. Тобто поняття “видозміненому вигляді” в контексті виявлення плагіату, у тому числі згенерованих творів з допомогою ChatGPT і подібних програм, можна тлумачити у найширшому розумінні. Залишається тільки виробити критерії ідентифікації “видозмінених” робіт. Разом з тим, нормативне визначення “плагіату” включає опублікування перекладу іншомовного твору, що не охоплює інші способи видозміни тексту.

Міжнародно-правова система захисту об'єктів інтелектуальної власності розвивалась у часи “до Інтернету”, точніше до широкого впровадження технологій, які трансформували способи створення і поширення творів, а тому в рамках чинного законодавства важко інтерпретувати та класифікувати певні дії з використанням програмного забезпечення як акт порушення майнових і немайнових прав. Термінологічний

апарат недосконало встановлює критерії охороноздатності, що вимагає звернення до етичних принципів.

Відповідно до Закону України “Про освіту” академічна доброчесність - це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися [...] під час провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів наукових (творчих) досягнень. Порушеннями академічної доброчесності вважається фабрикація (вигадування даних чи фактів) фальсифікація (свідома зміна чи модифікація фактів), обман (надання завідомо неправдивої інформації щодо своєї наукової діяльності) [5].

Етичні практики цитування в наукових колах є важливим аспектом наукової роботи. Посилання на інші наукові роботи демонструє обізнаність автора із останніми дослідженнями певної теми, широту і обсяг досліджень у певній галузі, виявленням поваги до інтелектуальної праці інших дослідників, відокремлення ідей і думок від творчих результатів автора роботи, можливість незалежної перевірки отриманих висновків, шляхом дослідження використаних цитат і точності їх відтворення, забезпечує цілісність та достовірність дослідження.

Висновки.

Використання програм, які функціонують на базі технологій штучного інтелекту здатні значно підвищити рівень продуктивності праці, тому необхідне удосконалення системи правових підходів, які забезпечать баланс між перевагами використання таких технологій та зменшать ризики від їх впровадження.

Через призму етичного дискурсу проблеми використання результатів робіт, створених з використанням технологій штучного інтелекту, ідентифікуються швидше. Формулювання етичних проблем є каталізатором міждисциплінарних дискусій для пошуку моделей правомірного використання технологій ШІ в різних сферах. Через відсутність юридичної сили етичних

норм та рекомендацій, вони виступають як передумова для формування відповідних правових моделей.

Моделі правової охорони результатів генерування, модифікації та видозміни робіт створених з використанням технологій штучного інтелекту вимагають системного перегляду інформаційного законодавства та норм у сфері авторського права.

Список використаних джерел:

1. Дубняк М.В. Проблеми визначення правового режиму об'єктів, створених за допомогою технологій нейромереж. Інформація і право №4(31)/2019. С.45-54
2. Капіца Ю.М. Тексти музика зображення, що створюються штучним інтелектом: до визначення моделі правової охорони. Інформація і право. №1 (36)/2021. С 45-54
3. Lund, B. D., & Wang, T. (2023). Chatting about ChatGPT: How may AI and GPT impact academia and libraries? Library Hi Tech News. <https://doi.org/10.1108/LHTN-01-2023-0009> (дата звернення: 24.04.2023).
4. Про авторське право і суміжні права: Закон України станом на 15.04.2023 року URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#n855> (дата звернення: 24.04.2023).
5. Про освіту: Закон України станом на 01.01.2023 року URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 24.04.2023).